

PAVOL LABUDA:**Úvod do antickej filozofie I. Zrod a vývoj ranej gréckej filozofie**

Verbum – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku 2015, 217 s.

Na prelome rokov 2015/2016 vydalo Verbum vysokoškolskú učebnicu Pavla Labudu s názvom *Úvod do antickej filozofie I* s upresňujúcim podtitulom *Zrod a vývoj ranej gréckej filozofie*. Učebnica je prvým dielom autorom plánovaného odvážneho trojdielneho projektu, ktorého cieľom má byť zmapovanie celej antickej filozofie v jej historicko-tematických premenách.

Učebnica je určená študentom bakalárskeho stupňa študijných programov filozofia a náuka o spoločnosti (výchova k občianstvu), ako aj ostatným záujemcom o antickú filozofiu, ktorí sa počas stredoškolského štúdia nemali možnosť s ňou oboznámiť. Pozostáva z predslovu (s. 9-14), úvodu (s. 15-26) a troch hlavných kapitol, ktoré sú venované zdrojom štúdia (s. 27-34), kontextu zrodu (s. 35-58) a podobám (s. 59-204) ranej gréckej filozofie. Než sa budem podrobnejšie venovať ich obsahu, venujem pozornosť samotnému „duchu“ učebnice.

Autor každej učebnice, ktorej cieľom je vysvetliť základy nejakej problematiky, musí čeliť dvom protikladným nástrahám. Prvou je snaha o čo najväčšiu vedeckú minucióznosť, ktorá nakoniec vedie k tomu, že autor namiesto učebnice napíše odborný text zrozumiteľný len pre toho, kto je do problematiky už zasvätený. Druhou nástrahou je snaha o čo najväčšiu prístupnosť čo najširšiemu okruhu čitateľov, ktorá spôsobuje, že text len „klže po povrchu“ jednotlivých tém, čím ich obsahovo vyprázdňuje. Pavlovi Labudovi sa podarilo medzi týmito nástrahami zdarne preplávať. Napísal text, ktorý predstavuje dané obdobie prístupným a zrozumiteľným spôsobom, a zároveň umožňuje čitateľovi – začiatčníkovi zahliadnuť hĺbky tém, ktoré sú v ňom otvárané.

Ďalším úskalím písania vysokoškolskej učebnice je úskalie „suchopárnosti“, spôsobené snahou o (rovno napíšme, že nemožné) „seba-uzátvorkovanie“ autora. Myslím, že dobrá učebnica z filozofie by okrem svojej „informačnej“ hodnoty mala mať aj svojho „ducha“, ktorého jej môže dodať len osobnosť autora. Spomeňme si na skvelé knihy učebného charakteru J. Patočku či Z. Kratochvíla, v ktorých je jasne čitateľný ich rukopis, ich osobitá nadchnutosť danou problematikou a vlastný spôsob jej uchopenia. Nejde tu o zľavenie z nároku adekvátnej „objektívnosti“ skúmania. Ide tu o to, čo textu učebnice dodá príťažlivosť. Nutné limity takéhoto prístupu objaví (prvo)čitateľ až po rokoch štúdia, keď sám nadobudne patričné vzdelanie a skúsenosť. Skutočnosť, že ich objaví, je však zapríčinená tým, že ho v časoch jeho vlastných začiatkov text knihy/učebnice niečím pritiahol, nadchol. Tou príťažlivou silou bol vlastný prístup autora, jeho osobné zaujatie, láska. Tieto ingrediencie v pozadí Labudovho textu cítim – a to ma teší.

Prejdime k samotnému obsahu knihy. Takmer celá jej prvá tretina sa venuje úvodnému vstupu do štúdia antickej kultúry a filozofie. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že

takéto rozdelenie je disproporčné. Nie je. Autor si veľmi dobre uvedomuje potreby primárnej cieľovej skupiny, ktorou sú čerství maturanti. Tí v dnešných časoch masívneho potlačenia humanitného vzdelania vedia len veľmi málo tak o antickej kultúre, ako aj o samotnej filozofii. Hneď v predhovore sa preto Labuda snaží zodpovedať otázku užitočnosti štúdia antickej filozofie, vysvetľuje dôvody vzniku učebnice a definuje jej ciele. Nasledujúci úvod je stručným úvodom do samotnej filozofie, odhaľuje nástrahy skúmania dejín filozofie, rozoberá otázku vzťahu medzi porozumením jazyku a porozumením textu a uvádza čitateľa do rôznych typov chápania toho, čo vlastne filozofia je.

V tejto protrepticko-expozičnej forme pokračuje autor aj v prvej kapitole knihy, keď čitateľovi odhaľuje zdroje najstaršieho gréckeho filozofického myslenia vrátane prehľadnej tabuľky, ktorá obsahuje zdroj/autora, jeho stručnú charakteristiku, názov prameňa a jeho stručný opis. Druhá kapitola je venovaná kontextu zrodu ranej gréckej filozofie. Čitateľ sa v nej oboznámi s otázkou (či skôr otázkami) vzniku samotnej filozofie, ako aj s geografickým, historickým a sociálno-politickým kontextom vzniku filozofie v Grécku. V závere kapitoly opäť nachádzame užitočnú tabuľku, ktorá podáva stručný chronologický prehľad kľúčových politických a kultúrnych udalostí antického Grécka od jeho najstarších čias až po obdobie klasické.

Jadrom učebnice je tretia, najrozsiahlejšie kapitola analyzujúca podoby ranej gréckej filozofie. Autor si jasne uvedomuje, že otázka určenia „prvého filozofa“ a „prvého filozofického prístupu“ je viac-menej arbitrárna, pretože grécka filozofia integrálne vyrastá z celkového kultúrneho dobového kontextu. Preto prvú podkapitulu venuje predchodcom a súputníkom ranej gréckej filozofie – mýtotvorcom, básnikom a mudrcom archaického obdobia. Ďalšie podkapitoly sú už venované predsokratovským filozofom od Tháleša až po Démokrita. (Sofistom, ktorých mnohé učebnice „prilepia“ k predsokratovcom, sa autor nevenuje. Plánuje ich zaradiť – podľa môjho názoru veľmi správne – na začiatok nasledujúcej učebnice.) Podkapitoly venované výkladu myslenia jednotlivých mysliteľov sú rozčlenené tematicky. Tak výber kľúčových zlomkov, ako aj ich interpretácia sú podľa môjho názoru adekvátne. Považujem tiež za vhodné, že autor na konci každej podkapitoly z didaktických dôvodov zaraďuje *Záver* – zhrnutie myslenia preberaného filozofa.

Po poslednej kapitole nasleduje *Literatúra* (s. 205-214), ktorú autor člení na *I. Zdroje citácií a svedectiev*; *II. Súborné diela k ranej gréckej filozofii v slovenskom a českom jazyku*; *III. Použitá literatúra*. Za literatúrou ešte nájdeme *Register antických postáv* (s. 215-217). Ide o štandardné a vhodné nástroje umožňujúce čitateľovi/študentovi lepšie sa zorientovať v téme a pokračovať vo vlastnom bádani.

Labudov prvý diel plánovanej trilógie na mňa pôsobí veľmi pozitívne a určite ho budem odporúčať aj študentom môjho kurzu venovaného ranej gréckej filozofii. Oceniť musím aj prácu vydavateľa – naozaj vydarený obal, peknú grafickú úpravu a pevnú väzbu učebnice. Spolu s dobrou jazykovou a štylistickou úrovňou textu dodávajú tomuto dielu punc serióznosti. Som zvedavý, ako sa autor „popasuje“ s ďalšími dvoma dielmi, keďže v prípade klasického obdobia, ale aj období neskorších, bude stáť pred takmer neriešiteľnou úlohou: vybrať z oveľa väčšieho množstva zachovaných antických textov témy a autorov tak, aby aj tieto ďalšie učebnice boli dobre čitateľné a aby dostatočne reprezen-

tovali filozofické myslenie daného obdobia. V každom prípade budem Pavlovi Labudovi držať palce, aby sa mu to podarilo aspoň tak dobre ako v prípade časti prvej.

Matúš Porubjak

Matúš Porubjak
Katedra filozofie a aplikovanej filozofie FF UCM
Nám. J. Herdu 2
917 01 Trnava
Slovenská republika
e-mail: matus.porubjak@ucm.sk

MYRTO GARANI – DAVID KONSTAN (eds.):

The Philosophizing Muse: The Influence of Greek Philosophy on Roman Poetry

Cambridge Scholars Publishing 2014, 382 s.

Filozofia a poézia sú v gréckom intelektuálnom prostredí už od najstarších čias veľmi úzko formálne a obsahovo prepojené. Stačí si len spomenúť na Parmenidov či Empedoklov spôsob prezentovania filozofických myšlienok, alebo naopak na filozofické pozadie niektorých Euripidových tragédií. Podobné tendencie sa neobmedzujú len na grécke jazykové prostredie, ale sú integrálnou súčasťou aj rímskeho kultúrneho okruhu. V roku 2014 sa na knižný trh dostala zaujímavá publikácia, v ktorej sa medzinárodný tím bádateľov rozhodol prezentovať výsledky viacročného výskumu týkajúceho sa práve problematiky vplyvu gréckej filozofie na rímsku poéziu.

Po predslove editorov Myrto Garanievej a Davida Konstana (s. vii), stručnom predstavení akademického pôsobenia a odborného profilu všetkých prispievateľov (s. viii-x) a úvode, v ktorom sa rekapituluje obsah monografie (s. xi-xxvii), nasleduje celkovo desať obsahovo rôznorodých kapitol. Všetky kapitoly majú charakter samostatných vedeckých štúdií a sú v publikácii zoradené podľa princípu, ktorý zohľadňuje chronologické zameranie jednotlivých príspevkov.

V prvej kapitole (s. 1-25) skúma Dorota Dutschová z Kalifornskej univerzity v Santa Barbare najstaršiu fázu vývoja dejín rímskej filozofie, t. j. obdobie pred rokom 155 p. n. l., keď do Ríma prichádza diplomatické posolstvo, ktoré vedú predstavitelia troch vtedajších hlavných filozofických škôl (Karneadés, Diogenés Babylonský, Kritolaos). Autorka sa na základe analýzy zachovaného textového materiálu domnieva, že už v niektorých dielach epickej (Quintus Ennius), satirickej (Gaius Lucilius) a dramatickej (Plautus) tradície prebiehala otvorená debata o statuse gréckej filozofie v rímskej spoločnosti, o charaktere vzťahov medzi rímskou *praxis* a gréckou *theóriou* či o vplyve pythagoreizmu na rímsku literatúru. Druhá kapitola (s. 26-60) sa zaoberá skúmaním Lucretiovho diela *De rerum*